

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ

И. Раззаков атындагы

КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК ТЕХНИКАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ

ЭКОНОМИКА ЖАНА БИЗНЕС ЖОГОРКУ МЕКТЕБИ

"Экономикалык коопсуздук жана маркетинг" кафедрасы

Сыдыкова Ч. К.
ЭБЖМ директору
ДОКУМЕНТТЕР ҮҮН
" 2024-жыл.

Сырымбекова Э. И.
КМТУнун Академиялык
вице-президент директору
" 2024-жыл.

МАМЛЕКЕТТИК ЖЫЙЫНТЫКТООЧУ АТТЕСТАЦИЯНЫН
ПРОГРАММАСЫ

Даярдоо багыты: "Экономикалык коопсуздук"

Билим деңгээли: адистик

ЖКББ МЧКнын негизинде "Экономикалык коопсуздук" багыты иштелип чыкты

Программа "экономикалык коопсуздук жана маркетинг" кафедрасынын жыйынында каралып, жактырылды

Протокол № 5 " 22 " 01 2024 жыл

Кафедра башчы, э. и. к. доцент Омүрбекова М. О.

КМТУнун окуу-методикалык комиссиясы тарабынан жактырылган. И. Раззаков

Протокол № 2 – 28.02. 2024-жыл (тор ага. ОМК Атаходжиев Ш. Н.)

Бишкек 2024

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын программасы

Түзгөн: доцент Асанакунова Г. Б.

Рецензенттер:

Тышкы серепчи башкы бухгалтер "Камкор" КБ Самудинова Д. А.

Ички серепчи э. и. к., доц. Абдыкадырова В. У.

Бекитилген

"Экономикалык коопсуздук жана маркетинг" кафедрасынын отурумунун
протоколу 5 "_22 _ _ _ _ " _01_2024

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ**

И. Раззаков атындагы

**КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК ТЕХНИКАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ
ЭКОНОМИКА ЖАНА БИЗНЕС ЖОГОРКУ МЕКТЕБИ**

**"Экономикалык коопсуздук жана маркетинг" кафедрасы
МАМЛЕКЕТТИК ЖЫЙЫНТЫКТООЧУ АТТЕСТАЦИЯНЫ
ДАЯРДОО
ПРОГРАММАСЫ**

Багыты "ЭКОНОМИКАЛЫК КООПСУЗДУК"

(окутуунун күндүзгү формасы)

Жогорку билим деңгээли: адистик

Бишкек 2024

1. Жалпы жоболор

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация күндүзгү окуу формасынын, "экономикалык коопсуздук" багытындагы бүтүрүүчү топтордун студенттери үчүн окуу планында каралган, жалпы кесиптик жана атайын дисциплиналардагы контролдук суроолордун программасын жана тизмесин камтыйт.

Жыйынтыктоочу аттестация окуучуларды даярдоонун сапатын баалоонун объективдүүлүгүнүн жана көз карандысыздыгынын принциптеринин негизинде жүргүзүлөт.

Иштеп жаткан мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун деңгээлине жана мазмунуна жана алардын теориялык, ошондой эле практикалык кесиптик милдеттерди чечүүгө даярдыгынын деңгээлине карата мамлекеттик талаптардын аткарылышын текшерүү үчүн жүргүзүлөт.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын программасын бүтүрүүчү кафедра даярдайт, институттун окуу-методикалык комиссиясына бекитүүгө сунуш кылынат, институттун директору жана Университеттин академиялык иштер боюнча проректору бекитет. Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын программасы "экономикалык коопсуздук" адистиги боюнча мамлекеттик ВОЕС ылайык студенттин билимине, жөндөмүнө жана көндүмдөрүнө талаптарды камтыйт.

Программанын сунушталган түзүмү бүтүрүүчүлөрдү - адистерди даярдоонун ар кандай дисциплиналарынын негизги маселелери боюнча студенттердин билимин комплекстүү контролдоого мүмкүндүк берет. Программага киргизилген дисциплиналар боюнча мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияны өткөрүүнүн алдында белгиленген графикке ылайык кафедранын окутуучулары тарабынан консультациялар өткөрүлөт.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын көлөмү, окуу мезгили жана мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын мөөнөттөрү учурдагы окуу планында жана календардык окуу графигинде көрсөтүлгөн.

Мамлекеттик сынакты өткөрүү тили: кыргыз, орус.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга кирген жыйынтыктоочу сынактык сынактардын бардык белгиленген түрлөрү ийгиликтүү өткөн шартта жогорку окуу жайдын бүтүрүүчүсүнө тиешелүү адистик ыйгарылат жана тиешелүү деңгээлдеги жогорку билими жөнүндө мамлекеттик үлгүдөгү диплом берилет.

2. Жогорку кесиптик билим берүү программасынын (НКББП) түзүмүндөгү Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын орду

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация КМТУнун окуу процессинин ажырагыс жана курамдык бөлүгү болуп саналат. И.Раззаков.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация дисциплиналарды изилдөөдө түзүлүүчү кесиптик компетенцияларды андан ары өнүктүрүүнү жана бекемдөөнү болжолдойт: экономикалык коопсуздук, Салыктар жана салык салуу, коррупцияга каршы саясат, жарандык укуктун негиздери, финансылык укук.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын максаты бүтүрүүчүнүн кесиптик милдеттерди аткарууга даярдыгынын деңгээлин жана аны даярдоонун жогорку билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартынын (БББС) жана жогорку билим берүүнүн негизги билим берүү программасынын (НББП) талаптарына шайкештигин белгилөө болуп саналат. "Экономикалык коопсуздук" адистиги боюнча мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга төмөнкүлөр кирет:

мамлекеттик сынак;

дипломдук ишти коргоо.

Жыйынтыктоочу аттестациялык сыноо окуучулардын жетишкендиктерин күндөлүк контролдоону жана орто аралык аттестациялоону жүзөгө ашыруу жолу менен билим берүү программаларын өздөштүрүүнүн сапатын баалоо менен алмаштырылбайт.

Аттестациялык сынакты өткөрүүнүн тартиби жана мөөнөттөрү Жогорку билим берүүнүн тиешелүү негизги билим берүү программасы боюнча окуу планынын окуу процессинин графигине ылайык белгиленет. Ошондой эле бүтүрүүчүлөрдү Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациялоонун талаптарына тиешелүү бөлүгүндө жогорку кесиптик билим берүүнүн тиешелүү билим берүү стандарттарынын талаптарын эске алуу менен университеттин ректору тарабынан мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация башталганга чейин жарым жылдан кечиктирилбестен бекитилет. Студенттер мамлекеттик экзамендердин программалары менен камсыз болушат, аларга даярдоо үчүн зарыл шарттар түзүлөт, консультациялар өткөрүлөт.

Мамлекеттик сынактын билеттерине программадан тандалып алынган 3 суроо кирет. Окуучуларды экзамендик билеттердин мазмуну менен тааныштырууга тыюу салынат. Студенттер программаны жетекчиликке алып, экзаменге окууга милдеттүү.

Бардык коюлган суроолорго студенттердин жооптору мамлекеттик экзамендик комиссиянын мүчөлөрү тарабынан угулат, алардын ар бири экзамендин айрым маселелери боюнча жеке баа беришет жана бардык маселелер боюнча жыйынтык баа беришет. Экзаменде окуучунун билимин баалоо комиссиянын мүчөлөрүнүн билеттин суроолоруна берген жоопторун жеке баалоосу боюнча чыгарылат. Добуштардын саны бирдей болгон учурда төраганын пикири чечүүчү болуп саналат.

Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан өтпөгөн же мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияда канааттандырылгыч эмес натыйжаларды алган

окуучулар тиешелүү билим берүү программалары боюнча мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияны өткөрүүнүн тартиби менен аныкталган мөөнөттө Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан өтүүгө укуктуу. Негизги билим берүү программалары боюнча мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияны өткөрүүгө иш берүүчүлөрдүн же алардын бирикмелеринин өкүлдөрү тартылат.

Окуучулардын экзамендеги билими "эң жакшы", "жакшы", "канааттандырарлык", "канааттандырарлык эмес" деген баалар менен аныкталат. Экзамендин баалары мамлекеттик экзамендик комиссиянын мүчөлөрү талкуулагандан жана протокол түзүлгөндөн кийин экзамен тапшырылган күнү жарыяланат.

Эгерде тиешелүү билим берүү программалары боюнча мамлекеттик жыйынтыктоо аттестациясын өткөрүүнүн тартиби башкача белгиленбесе, академиялык карызы жок жана окуу планын же жеке окуу планын толук көлөмдө аткарган окуучуларга Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга жол берилет.

3. "Экономикалык коопсуздук" адистиги боюнча окуп жаткан адистер үчүн мамлекеттик дисциплиналар аралык экзаменге суроолор

1. Экономикалык коопсуздуктун теориялык негиздери
2. Экономикалык коопсуздук системасы
3. Экономикалык коопсуздук системасындагы коркунучтар жана коркунучтар
4. Эл аралык экономикалык коопсуздук түшүнүгү
5. Аймактык Экономикалык коопсуздук
6. Чарба жүргүзүүчү субъекттердин экономикалык коопсуздугу
7. Инсандын экономикалык коопсуздугу
8. Өлкөнүн финансылык коопсуздугу
9. Экономикалык коопсуздук стратегиясындагы социалдык саясат
10. Экономиканы криминалдаштыруу жана анын инсандын, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугуна тийгизген таасири
11. Түшүнүгү жана көмүскө экономиканын себептери.
12. Мамлекеттик карыз жана экономикалык коопсуздук
13. Коррупция көмүскө экономиканын негизги түрү катары
14. Түшүнүгү жана жемкорлук жашыруун белгилери.
15. Ишкананын маалымат коопсуздугу.

16. Салыктардын экономикалык мазмуну.
17. Юридикалык жактардын пайдасына салык.
18. Кошумча нарк салыгы.
19. Акциз салыгы.
20. Сатуудан алынуучу салык, мүнөзү жана салык чогултуу зарыл.
21. КР Салык саясаты.
22. Жеке киреше салыгы.
23. Сатуу салыгы.
24. Жер казынасын пайдалануу үчүн салык.
25. Жергиликтүү салыктар жана жыйымдар.
26. Мүлк салыгын өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүлөрдүн жоопкерчилиги.
27. Жер салыгын эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү.
28. Атайын салык режимдери.
29. КР Салык саясаты.
30. Салыктарды башкаруу.
31. Финансылык укук түшүнүгү. Финансылык укуктун предмети жана ыкмалары
32. Мамлекеттин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын финансылык ишинин укуктук негиздери
33. Финансылык-укуктук ченемдер
34. Финансылык укуктук мамилелер
35. Финансылык укуктун булактары
36. Финансылык укуктун субъекттери
37. Финансылык контролдун укуктук негиздери
38. КР Бюджеттик укугу: түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү
39. Бюджеттик бузуулар жана бюджеттик мажбурлоо чаралары
40. Мамлекеттик кирешелерди укуктук жөнгө салуу
41. КР салык системасы
42. Мамлекеттик кредитти укуктук жөнгө салуу
43. Инвестициялык ишти укуктук жөнгө салуу

44. Мамлекеттик чыгымдардын укуктук негиздери
45. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын укуктук статусу
46. Жарандык укук, мыйзамдын бир тармагы катары.
47. Жарандык укуктун булактары.
48. Жарандык укук мамилелери.
49. Жарандык укуктардын жана милдеттердин пайда болушу. Жарандык укуктарды жүзөгө ашыруу жана коргоо.
50. Жарандык укуктардын объектилери.
51. Жарандык укук субъекттери катары жарандар.
52. Юридикалык жактар.
53. Бүтүмдөр.
54. Өкүлчүлүк. Ишеним кат.
55. Жарандык укуктагы мөөнөттөр. Доонун эскириши.
56. Буюм укугу жөнүндө Жалпы жоболор
57. Менчик укугу жөнүндө Жалпы жоболор
58. Менчик укугун жана башка буюм укуктарын коргоо.
59. Милдеттенмелердин түшүнүгү жана түрлөрү.
60. Милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу. Милдеттенмени токтотуу.
61. Түшүнүгү жана жемкорлук белгилери.
62. Коррупциянын түрлөрү.
63. Саясий, жемкорлук аспектилери.
64. Коррупциянын экономикалык-укуктук аспектилери
65. Кыргыз Республикасында коррупцияга каршы күрөштүн негизги этаптары
66. Паракорчулук коомдук башкаруу жашыруун системасы катары.
67. Коррупцияга каршы саясатты жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылар
68. Коррупцияны өлчөө маселелери.
69. Коррупциянын деңгээлин өлчөөнүн улуттук методикасы:
70. Коррупцияга каршы саясаттын субъекттери жана объекттери.

71. Коррупцияга каршы саясаттын максаттары, каражаттары, инструменттери, багыттары.

72. Коррупцияга каршы аң-сезимди калыптандыруу зарылдыгы.

73. Саясий маданияттардын түрлөрү.

74. Антикоррупциялык аң-сезимди калыптандыруу системасын түзүүдөгү көйгөйлөр жана карама-каршылыктар.

75. Кызматтык кылмыштардын алдын алуу

4. Мамлекеттик экзаменди өткөрүү үчүн баалоо материалдары.

Көрсөткүчтөрдүн сүрөттөлүшү. Баалоо критерийлери жана масштабдары

Мамлекеттик сынакты өткөрүүнүн формасы: оозеки-жазуу түрүндө. Экзаменде тыныгуу каралган эмес.

Сынакта ар кандай техникалык каражаттарды жана кошумча маалымат булактарын пайдаланууга тыюу салынат.

Жыйынтыктоочу аттестацияга киргизилген студенттер билет алышат жана билеттин суроолоруна жооп берүүгө даярдана башташат. Вариантты алмаштырууга жол берилбейт. Даярдоо процессинде окуучу комиссия тарабынан берилген мөөр басылган экзамендик барактарга жооптордун жазуу жүзүндөгү конспектисин түзө алат. Сынак билетинин суроолоруна жоопту баалоодо төмөнкү критерийлер колдонулат:

- маселе боюнча чыныгы материалды билүү;

- статистикалык маалыматтарды, басылмаларды колдоно билүү;

- маселелерде көрсөтүлгөн экономикалык категориялардын, кубулуштардын жана процесстердин маңызын аргументтөө жана түшүндүрүү жөндөмдүүлүгү;

- жооп берилип жаткан маселе боюнча так тыянак чыгара билүү.

Ушул критерийлердин негизинде төмөнкү баалоолор коюлушу мүмкүн:

"эң жакшы" - билеттин бардык суроолоруна жана мамлекеттик аттестациялык комиссиянын мүчөлөрүнүн кошумча суроолоруна жооптор алынды, академиялык ой жүгүртүүсү, жалпы экономикалык жана атайын терминологияны колдоно билүүсү, заманбап окуу жана илимий адабияттарда бир орундуу Жообу жок дискуссиялык көйгөйлөр боюнча өз позициясын коргой билүүсү көрсөтүлдү;

"жакшы" - билеттин суроолорунун бирине толук жооп жок же кошумча бир суроого жооп жок;

"канааттандыраарлык" - билеттин эки суроосуна жооп жок жана кошумча суроолорго так жооп жок;

"канааттандыраарлык эмес" - билеттин бардык суроолоруна жооптор жок.

Аттестациялык комиссиянын мүчөлөрү билеттин ар бир суроосу жана ар бир кошумча суроо боюнча студенттин жоопторуна баа коюшат.

Мамлекеттик аттестациялык комиссиянын чечими жабык жыйналышта Комиссиянын төрагасынын же анын орун басарынын милдеттүү катышуусу менен жыйынга катышкан Комиссия мүчөлөрүнүн жөнөкөй көпчүлүк добушу менен кабыл алынат. Добуштардын саны тең болгон учурда Комиссиянын төрагасы (же аны алмаштырган комиссиянын төрагасынын орун басары) чечүүчү добуш укугуна ээ болот. Мамлекеттик аттестациялык комиссиянын бардык чечимдери протокол менен таризделет.

"Экономикалык коопсуздук" сабагы боюнча МАКтын суроолор

1. Экономикалык коопсуздуктун теориялык негиздери

Коопсуздук, коркунучтар, тобокелдиктер: мазмуну жана байланышы. Коопсуздук түрлөрү жана алардын классификация. Экономикалык коопсуздук: мазмуну жана аны ачуу үчүн мамилелер.

2. Экономикалык коопсуздук системасы

Экономикалык коопсуздук объектилери. Экономикалык коопсуздук субъекттери. Экономикалык коопсуздуктун көрсөткүчтөрү жана көрсөткүчтөрү.

3. Экономикалык коопсуздук системасындагы коркунучтар жана коркунучтар

"Коркунуч" жана "коркунуч" түшүнүктөрүнүн маңызы жана алардын классификациясы. Глобалдык коркунучтар жана коопсуздук. Коркунучтарды жана коркунучтарды аныктоо.

4. Эл аралык экономикалык коопсуздук түшүнүгү

Түшүнүгү жана эл аралык экономикалык коопсуздуктун институттук системасы. Мамлекеттердин экономикалык кызыкчылыктары, эл аралык аренада, алардын чыр-чатак. Экономикалык коопсуздукту камсыз кылган эл аралык уюмдар.

5. Аймактык экономикалык коопсуздук

КР региондорундагы социалдык-экономикалык кырдаалга таасир берүүчү факторлор. Региондордун туруктуулугун жана коопсуздугун жогорулатуунун негизги аспектилери. Региондордун экономикалык коопсуздугун баалоо.

6. Чарба жүргүзүүчү субъекттердин экономикалык коопсуздугу

Ишкананын коопсуздугу: ишкананын негизги коопсуздук системалары, корпоративдик коопсуздукту уюштуруунун принциптерин камсыз кылуу ыкмалары. Ишкананын коопсуздук системасын Мониторинг жүргүзүү. Экономикалык коопсуздук кызматы.

7. Инсандын экономикалык коопсуздугу

Түшүнүгү, объектилери, субъектилери жана адамдын экономикалык коопсуздук предмети. Негизги милдеттери жана адамдын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу боюнча иш-чаралар. Жеке экономикалык коопсуздук маселелерин чечүүдө системалуу талдоо ыкмалары.

8. Өлкөнүн финансылык коопсуздугу

Макрофинансылык көрсөткүчтөр жана алардын босоголору. Аманаттын жана инвестициянын катышын мүнөздөгөн көрсөткүчтөр. Банк ишинин коопсуздугунун индикаторлорунун чектик маанилерин негиздөө. Каржы рыногунун кооптуу абалынын көрсөткүчү. Баалар көрсөткүчтөрү.

9. Экономикалык коопсуздук стратегиясындагы социалдык саясат

Системалаштыруу жана коомдук чөйрөдө коркунучтарды баалоо. Коомдун туруктуулугунун негизи катары орто таптын калыптанышы. Адамдык потенциалды өнүктүрүү-мамлекетти коопсуз өнүктүрүүнүн стратегиялык милдети. Өлкөнүн экономикалык коопсуздугунун социалдык көрсөткүчү катары жумушсуздук. Жакырчылык улуттук коопсуздуктун көрсөткүчү катары.

10. Экономиканы криминалдаштыруу жана анын инсандын, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугуна тийгизген таасири

Экономикалык ишмердүүлүк чөйрөсүндөгү кылмыштуулук. Экономиканы криминалдаштыруу жалпы мамлекеттик терс фактор катары бийликтин беделин түшүрөт, мамлекеттүүлүктүн негиздерин жок кылат жана натыйжада өлкөнүн экономикалык коопсуздугуна коркунуч жаратат.

11. Көмүскө экономиканын пайда болуу түшүнүгү жана себептери

Көмүскө экономиканын түшүнүгү, белгилери, типтери, субъекттери. Көмүскө экономиканы түзүү өзгөчөлүктөрү. Криминалдык жана кылмыштуу эмес мамилелердин түрлөрү. Бейформал экономика. Ойдон чыгарылган экономика. Көмүскө экономиканын ишмердүүлүк чөйрөсү. Көмүскө экономиканын терс таасирлери.

12. Мамлекеттик карыз жана экономикалык коопсуздук

Мамлекеттик карыздын түшүнүгү жана түрлөрү. Тышкы карыздын көбөйүшүндө ЭКнын коркунучу. Ички карыздын көбөйүшү менен ЭКнын коркунучтары.

13. Коррупция көмүскө экономиканын негизги түрү катары

Коррупция түшүнүгү. Экономикалык өсүш темпинин төмөндөшүнө, жарандык коом институттарынын потенциалынын төмөндөшүнө, адам укуктарынын бузулушуна коррупциянын таасири. Укуктук системага башка терс таасирлери.

14. Түшүнүгү, юридикалык белгилери, жемкорлук классификация.

Коомдук көрүнүш катары жемкорлук белгилери. Коррупциянын коомдук коркунучу (социалдык кесепеттери). Коррупциянын болушунун себептери. Коррупциянын көп аспекттүүлүгү.

15. Ишкананын маалымат коопсуздугу.

Экономикалык коопсуздук ишкананын маалыматтык компонентинин негизи. Экономикалык коопсуздук ишкананын маалымат компонентинин мамлекеттин негизги көрсөткүчтөрү. Ишкананын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу боюнча маалымат компоненти.

"Салык жана салык салуу" сабагы боюнча суроолор

1. Салыктардын экономикалык мазмуну

Салыктардын жана салык салуунун келип чыгуу жана өнүгүү тарыхы. Салык салуу принциптери. Салык салуу функциялары. Мамлекеттин каржысын түзүүдө салыктардын ролу.

2. Юридикалык жактардын пайдасынан алынуучу салык

Киреше салыгын куруунун негиздери. Салыктын ставкалары жана каралган жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүнүн жоопкерчилиги.

3. Кошумча нарк салыгы

Маани-маңызы жана КНС алуунун зарылдыгы. Салыктын ставкалары, КНС боюнча жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү, салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүнүн жоопкерчилиги.

4. Акциздик салык

Маани-мазмуну жана акциздик салыкты өндүрүү зарылдыгы. Акциздик товарлардын тизмеси. Салык ставкалары акциздик салыктар боюнча жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүнүн жоопкерчилиги.

5. Сатуудан алынуучу салык, ССти алуунун маңызы жана зарылдыгы

Салык ставкалары. СС боюнча жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүнүн жоопкерчилиги.

6. КР Салык саясаты

Каржы саясатынын ажырагыс бөлүгү катары салык саясаты, азыркы этапта салык саясаты. салык саясатынын негизги бөлүгү катары салык саясаты. Мамлекеттик салык кызматтары жана алардын функциялары. Салык механизми жөнүндө түшүнүк.

7. Жеке жактардан алынуучу киреше салыгы

Киреше салыгынын ставкаларын жана каралган жеңилдиктерди куруунун негиздери. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салык төлөөчүнүн төлөмдүн өз убагында жана толуктугу үчүн жоопкерчилиги.

8. Сатуу салыгы

Негизи жана ССти өндүрүү зарылдыгы. Салык ставкалары, СС боюнча жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүнүн жоопкерчилиги.

9. Жер казынасын пайдалануу үчүн салык

Маңызы жана салык алуунун зарылдыгы. Салыктын ставкалары жана каралган жеңилдиктер. Салыкты эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү. Салыкты өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүлөрдүн жоопкерчилиги.

10. Жергиликтүү салыктар жана жыйымдар

Негизи жана мүлк салыгын чогултуу зарылчылыгы. Мүлк салыгынын ставкалары жана каралган жеңилдиктер. Мүлк салыгын эсептөө тартиби жана төлөө мөөнөтү.

11. Мүлк салыгын өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүлөрдүн жоопкерчилиги

Негизи жана жер салыгын чогултуу зарылчылыгы. Жер салыгынын ставкалары жана каралган жеңилдиктер.

12. Жер салыгын эсептөөнүн тартиби жана төлөө мөөнөтү.

Мүлк салыгы. Жер салыгын өз убагында жана толук төлөө үчүн салык төлөөчүлөрдүн жоопкерчилиги.

13. Атайын салык режимдери

Милдеттүү патенттин негизинде салыкты түзүүнүн негиздери. Ыктыярдуу патенттин негизинде салыкты түзүүнүн негиздери. Бирдиктүү салыкты куруунун негиздери. Салык контрактынын негизинде салыктарды

түзүүнүн негиздери. Эркин экономикалык зоналарда салык режимин түзүүнүн негиздери.

14. КР Салык саясаты

Каржы саясатынын ажырагыс бөлүгү катары салык саясаты. Азыркы этапта салык саясаты. Мамлекеттик салык кызматтары жана алардын функциялары. Салык механизми жөнүндө түшүнүк.

15. Салыктарды башкаруу

Салыктарды башкаруу түшүнүгү. Салыктарды администрациялоо тартиби.

"Коррупцияга каршы саясат" дисциплинасы боюнча суроолор

1. Коррупция түшүнүгү жана белгилери

Коррупцияны кадимки жана экономикалык кылмыштардан айырмалоо. Паракорчулук коомдук-саясий көрүнүш катары. Коррупциянын көрүнүштөрүнүн формалары (кызмат абалынан кыянаттык менен пайдалануу, паракорчулук, ысырапкорчулук, опузалоо, фаворитизм ж.б.).

2. Коррупциянын түрлөрү

Ишкер коррупция (административдик коррупция, мамлекетти басып алуу, бизнести басып алуу), тиричилик коррупциясы. Коррупциялык көрүнүштөрдүн өсүшүнүн себептери. Инсандар аралык коррупциянын деңгээли. Бюрократиялык аппараттын рента издөө жүрүм-туруму. Үйдөгү коррупция.

3. Саясий, коррупциянын аспектилер

Саясий паракорчулук: аныктамасы, көрүнүшү, механизм жана ресурстар түрлөрү. Шайлоо паракорчулук жана бийликти менчиктештирүү катары саясий жемкорлук түрлөрүн бөлүп көрсөтүү. Сыпаттамасы коррупциянын институционалдык механизми, ал мамлекеттик бийликтин административдик ресурсун кыянаттык менен пайдалануудан турат.

4. Коррупциянын экономикалык-укуктук аспектилер

Экономикалык коррупциянын өзгөчөлүктөрүн ачып берүү. Аткаруу бийлигинин негизги жөндөмдүүлүгү экономикадагы үзгүлтүктөрдү жоюу үчүн зарыл болгон ченемдик көзөмөлдү жана текшерүүнү киргизүү. Паракорчулук (түздөн-түз жана кыйыр түрдө) экономикалык жоготуулар себеп аныктоо.

5. Кыргыз Республикасында коррупцияга каршы күрөштүн негизги этаптары

Совет мезгилиндеги коррупциялык жосундар менен күрөшүү (жалпы мүнөздөмө). Эгемендүүлүк мезгилиндеги Кыргызстандагы коррупция менен

күрөшүү (жалпы мүнөздөмө берүү). Көз карандысыздык мезгил паракорчулук өзгөчөлүктөрүн жана өзгөчөлүктөрүн көрсөтүп турат. Ар кандай мамлекеттик деңгээлдеги кызмат адамдарынын өз аракеттерин өзгөртүүгө рыноктук мамилелеринин калыптанышы.

6. Коррупция социалдык башкаруунун жашыруун системасы катары

Коррупциялык көрүнүштөрдүн өсүшүнүн себептери. Коррупциянын өнүгүү деңгээли. Коррупциянын белгилери: мыйзамсыз адеп-ахлаксыз иштин өзгөчө формасы катары. Айрым коррупциялык мамилелердин болушу жана мамилелердин латенттүүлүгү (жабылгандыгы, жашырындуулугу).

7. Коррупцияга каршы саясатты жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылар

Кыргыз Республикасынын Конституциясы. Кыргыз Республикасынын укук бузуулар жөнүндө кодекси. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексине, Кыргыз Республикасынын Салык кодексине. Кыргыз Республикасынын Бажы кодекси, ошондой эле эл аралык келишимдер.

8. Коррупцияны өлчөө көйгөйлөрү

Коррупцияга баа берүүнү изилдөө менен алектенген негизги эл аралык жана Кыргыз Республикасындагы институттар. Коомдук уюмдардын коррупцияга каршы иш-аракеттери. Мамлекеттик жана коомдук институттардын коррупцияга каршы ишин координациялоо. Коррупцияга каршы аракеттенүү жаатындагы ишти координациялоо боюнча органдар. Парламенттик иликтөө жана парламенттик көзөмөл. Алардын натыйжалуулугун шарттары. Коррупцияга каршы аракеттенүү чөйрөсүндө парламенттик иликтөөлөрдүн мааниси.

9. Коррупциянын деңгээлин өлчөөнүн улуттук методикасы

Кыргызстандагы региондук коррупциянын индекси, "коррупциянын деңгээлин баалоо", "коррупцияны түшүнүү", "коррупцияны орнотуу", "бийликке ишеним", "маанай", "бизнестин ийгилиги", "бийликке көз карандылык", "коррупцияга катышуу.

Коррупцияны өлчөөнүн колдонуудагы методикаларынын ролу. Коррупциянын деңгээлин ачыктаган негизги топтор (социологиялык сурамжылоолор (Дүйнөлүк банк), эксперттик баалоолор (Сжм, америкалык коомдук уюму жщргщзщщ жщргщзщщ). Коррупциялуулуктун рейтингдерин агрегаттоо жолу менен коюлуучу Интегралдык баалоолор (коомдук уюмдун Коррупцияны Кабыл алуу индекси).

10. Коррупцияга каршы саясаттын субъекттери жана объекттери

Коррупцияга каршы аракеттенүү боюнча эл аралык кызматташтыктын субъекттери: БУУ, Европа Кеңеши, КМШ жана башка эл аралык жана улуттук уюмдар. Коррупцияга каршы аракеттенүү боюнча эл аралык

кызматташтыктын механизми. Эл аралык коррупция менен күрөшүү тажрыйбасы. Коррупцияга каршы күрөшүү стратегиясынын Заманбап моделдери (Сингапур, Швеция, Кытай ж.б.). Эл аралык коррупцияга каршы мыйзамдар (БУУнун Коррупцияга каршы Конвенциясы. Коррупция үчүн жазык жоопкерчилиги боюнча Европа Кеңешинин конвенциясы ж.б.). Коррупцияны иликтеген жана ар кайсы мамлекеттерде бул көрүнүшкө каршы туруу боюнча сунуштарды иштеп чыккан эл аралык коомдук уюмдар.

11. Коррупцияга каршы саясаттын максаттары, каражаттары, инструменттери, багыттары

Мамлекеттин коррупцияга каршы саясатынын негизги максаты. Мамлекеттин коррупцияга каршы саясатынын каражаттары жана куралдары. Коррупцияга каршы саясатты жүргүзүүгө карата талаптар. Ар кандай чөйрөлөрдө коррупцияны минималдаштырууда мамлекеттин коррупцияга каршы саясатынын негизги багыттары. Коррупцияга каршы саясатта Акыйкатчынын ролу. Мамлекеттик кызматты реформалоо.

12. Коррупцияга каршы аң-сезимди калыптандыруу зарылдыгы

Азыркы Кыргызстандагы коррупцияга каршы саясаттын негизги өзгөчөлүктөрү.

Коомдук жана укуктук көрүнүш катары жемкорлук мазмуну. Коомдогу коррупцияга карата мамиле. Коррупцияга каршы күрөштүн тарыхый-укуктук анализи. Коррупциянын себептери. Коррупцияга каршы улуттук стратегия жана коррупцияга каршы улуттук план.

13. Саясий маданияттардын түрлөрү

Саясий маданияттын "башкаруу маданиятына" тийгизген таасири. Кыргызстанда коррупцияга каршы саясаттын идеологиясын иштеп чыгуу проблемалары. Коррупцияга каршы аң-сезимди калыптандырууда саясий элитанын, коомдун жана ЖМКнын ролу. Коррупцияга каршы күрөштө саясий партиялар.

14. Коррупцияга каршы аң-сезимди калыптандыруу системасын түзүүдөгү көйгөйлөр жана карама-каршылыктар

Коррупция менен күрөшүүдө мамлекеттин ролу. Коррупцияга каршы саясатта бийликтин жоопкерчилигинин, көзөмөлүнүн жана натыйжалуулугунун негизи катары тандоо эркиндигинин ролун көрсөтүү. Коомдук өнүгүү үчүн административдик ресурстун көйгөйлөрүн көрсөтүү. Антикоррупциялык аң-сезим түшүнүгүн жана антикоррупциялык аң-сезимдин өсүшүнүн себептерин ачуу.

15. Кызматтык кылмыштардын алдын алуу

Кызматтык кылмыштарды жасоонун алдын алуунун жалпы чаралары. Кызматтык кылмыштарды жасоонун алдын алуунун атайын чаралары.

Коррупцияга каршы иш-аракеттердеги коомдук институттар. Каржылык көзөмөл чаралары. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматка талапкер адамдарга коюлуучу атайын талаптар. Коррупция менен күрөшүүгө көмөк көрсөткөн адамдарды мамлекеттик коргоонун кепилдиктери.

"Жарандык укуктун негиздери" сабагы боюнча суроолор

1. Жарандык укук, укук тармагы катары

Түшүнүгү жана жарандык укук предмети. Жарандык укук ыкмасы. Жарандык укуктун принциптери. Жарандык укук жана укуктун башка тармактары. Жарандык укук системасы.

2. Жарандык укуктун булактары

Түшүнүгү жана жарандык укук булактарынын түрлөрү. Кабыл алуу жана жарандык укук булактарынын күчүнө кириши. Түшүнүгү жана жарандык мыйзамдардын системасы. Жарандык мыйзамдарды колдонуу. Жарандык мыйзамдардын колдонулушу.

3. Жарандык укук мамилелери

Түшүнүгү жана жарандык мамилелердин өзгөчөлүктөрү. Граждандык укук мамилелеринин келип чыгышынын негиздери. Жарандык укуктук мамилелердин структурасы. Субъективдүү укук жана субъективдүү милдет. Жарандык мамилелердин түрлөрү.

4. Жарандык укуктардын жана милдеттердин пайда болушу. Граждандык укуктарды жүзөгө ашыруу жана коргоо

Граждандык укуктардын жана милдеттердин келип чыгышынын негиздери. Жарандык укуктарды түшүнүгү, ишке ашыруунун жана милдеттерди аткаруу ыкмалары. Жарандык укуктардын түшүнүгү жана коргоо ыкмалары.

5. Жарандык укуктардын объекттери

Жарандык укуктардын объектилеринин түрлөрү. Жарандык укуктардын объектиси катары нерселер. Жарандык укуктардын өзгөчө объектиси катары акча жана баалуу кагаздар. Жеке мүлктүк эмес укуктар жана башка материалдык эмес баалуулуктар.

6. Жарандар жарандык укуктун субъектиси катары

Жарандык жана жарандык юридикалык жак жөнүндө түшүнүк. Камкорчулук жана көзөмөлчүлүк. Патронаж. Жарандын Аты-жөнү жана жашаган жери. Жаранды дайынсыз жок деп табуу жана жаранды өлдү деп жарыялоо. Жарандык абалдын актылары.

7. Юридикалык жактар

Юридикалык жактын түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү. Юридикалык жактын укук жөндөмдүүлүгү жана жекелештирүү каражаттары. Юридикалык жактардын пайда болушу жана токтотулушу. юридикалык жактардын түрлөрү. коммерциялык уюмдар. Коммерциялык эмес уюмдар. Жарандык укуктун субъекти катары мамлекет.

8. Бүтүмдөр

Бүтүмдөрдүн түшүнүгү жана бүтүмдөрдүн түрлөрү. Бүтүмдөрдүн формалары. Бүтүмдөрдүн жарактуу шарттары. Бүтүмдөрдүн жараксыздыгы. Бүтүмдөрдүн жараксыздыгынын укуктук кесепеттери.

9. Өкүлчүлүк. Ишеним кат

Түшүнүгү жана өкүлчүлүктүн белгилери. Өкүлчүлүктүн түрлөрү. Ишеним каттын түшүнүгү, анын түрлөрү жана мөөнөтү. Ишеним каттын формасы. Ишеним каттын түрлөрү. Которуу. Ишеним каттын токтотулушу.

10. Жарандык укуктагы мөөнөттөр. Доонун эскириши

Түшүнүгү жана жарандык укуктун мөөнөтү түрлөрү. Мөөнөттөрдү эсептөө. Доонун эскириши. Доонун эскирүү мөөнөтү. Доонун эскирүү мөөнөтүнүн ичинде.

11. Буюм укугу жөнүндө жалпы жоболор

Реалдуу мыйзамдын түшүнүгү жана белгилери. Буюм укуктарынын түрлөрү. Чектелген буюм укуктары. Чектелген буюм укугунун белгилери. Мыйзам жана жарандык укук, албетте, системасында чыныгы укуктарын орду.

12. Менчик укугу жөнүндө жалпы жоболор

Менчик укугунун түшүнүгү жана мазмуну. Менчик укугунун түрлөрү. Жалпы үлүштүк менчик. Менчик формалары. Негиздери жана менчик укугун алуу ыкмалары. Менчик укугун токтотуу.

13. Менчик укугун жана башка буюм укуктарын коргоо

Менчик укугун коргоонун жолдору жөнүндө түшүнүк. Башка бирөөнүн мыйзамсыз ээлигинен мүлктү талап кылуу боюнча доо (виндикациялык доо). Ээликтен ажыратууга байланышпаган укук бузууларды жоюу боюнча доо (автордук эмес доо). Менчик укугун таануу боюнча доо. Менчик ээсинин укуктарын бузган актылардын жараксыздыгы. Чектелген буюм укуктарын коргоо.

14. Милдеттенмелердин түшүнүгү жана түрлөрү

Милдеттенме укук түшүнүгү жана системасы. Түшүнүгү жана милдеттенменин келип чыгуу негиздери. Милдеттенмелердин түрлөрү. Милдеттенмедеги тараптар. Милдеттенмелерди аткаруу. Милдеттенмедеги жактарды алмаштыруу, карызды которуу.

15. Милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу. Милдеттенмени токтотуу

Түшүнүгү жана милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу ыкмалары түрлөрү. Неустойка (айып, туум). Күрөө жана күрөө. Кепилдик (кепилдик). Банк кепилдиги. Чын жүрөктөн акча. Милдеттенмени токтотуу.

"Финансылык укук" дисциплинасы боюнча суроолор

1. Финансылык укук түшүнүгү

Каржы мыйзамынын предмети жана ыкмалары. Финансылык укук түшүнүгү. Финансылык укуктун предмети. Финансылык укуктун ыкмалары. Каржы түшүнүгү жана алардын экономикалык негизи.

2. Мамлекеттин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын финансылык ишинин укуктук негиздери

Мамлекеттин каржы тутуму. Мамлекеттин жана жергиликтүү каржылык иш-чаралар: түшүнүгү, ролу жана ыкмалары. Финансылык иштин принциптери. Мамлекеттин финансылык ишин жүзөгө ашыруучу мамлекеттик бийлик органдарынын тутуму.

3. Финансылык-укуктук ченемдер

Финансылык-укуктук ченемдер. Финансы-укуктук ченемдердин классификациясы. Каржы-укуктук ченемдердин өзгөчөлүктөрү.

4. Финансылык укуктук мамилелер

Каржылык мамилелер: түшүнүк. Каржылык мыйзам субъекттери жана алардын укуктарын коргоо. Каржылык мамилелер: классификациясы жана өзгөчөлүктөрү.

5. Финансылык укуктун булактары

Финансылык укуктун булактары. Бул финансылык укуктун булактарын билдирет. Актылардын кайсынысы каржылык укуктун ченемдик укуктук булагы болушу мүмкүн.

6. Финансылык укуктун субъекттери

Финансылык укуктун субъекттери. Каржылык мамилелердин субъекттеринин үч негизги топтор. Коомдук финансылык ишти жүзөгө ашыруучу субъекттер.

7. Финансылык контролдун укуктук негиздери

Түшүнүгү жана каржылык көзөмөл мааниси. Финансылык контролдун түрлөрү. Финансылык контролду жүзөгө ашыруучу органдар.

8. КР Бюджеттик укугу: түшүнүгү жана өзгөчөлүктөрү

Бюджеттик укуктун түшүнүгү, предмети, булактары жана субъекттери. Бюджеттин түрлөрү. Бюджет системасы: структурасы жана курулуш негиздери.

9. Бюджеттик бузуулар жана бюджеттик мажбурлоо чаралары

Бюджеттик бузуулар жөнүндө түшүнүк. Бюджеттик жана бюджеттик мыйзамдарды башка бузуулар. Бюджеттик мажбурлоо жөнүндө түшүнүк жана түрлөрү.

Бюджеттик укук бузуулардын түрлөрү жана аларды жүзөгө ашыруу үчүн колдонулган бюджеттик мажбурлоо чаралары.

10. Мамлекеттик кирешелерди укуктук жөнгө салуу

Мамлекеттик кирешелер жөнүндө түшүнүк. Мамлекеттик жана жергиликтүү киреше системасы. Мамлекеттин жана жергиликтүү эмес салыктык кирешелер.

11. КР салык системасы

Салыктар. Салык системасы. Салык салуу элементтери. Салык функциялары. Салык кодекси.

12. Мамлекеттик кредитти укуктук жөнгө салуу

Мамлекеттик насыя. Тышкы карыз. Өкмөт тарабынан кепилденген карыздык милдеттенмелер.

13. Инвестициялык ишти укуктук жөнгө салуу

Түшүнүгү жана салымдардын түрлөрү. Салымдардын мезгил боюнча түрлөрү. Инвестициялык иштин объекттери жана субъекттери.

14. Мамлекеттик чыгымдардын укуктук негиздери

Мамлекеттик чыгымдар түшүнүгү. Мамлекеттик чыгымдарды каржылоо. Мамлекет эмнени каржылайт. Мамлекеттик чыгымдардын кандай түрлөрү бар. Мамлекеттик бюджеттин чыгымдарын эмне аныктайт.

15. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын укуктук статусу

Салык салуу. Салык саясаты. Мамлекеттик Салык Кызматы. Кыргызстанда салыктарды ким белгилейт.